

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg. Medarb.: Mgr. Dr. Karl Kjelstrup, dominikanerpater A. Lutz, Sigrid Undset, Lars Eskeland.

«St. Olav» utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 30487. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5, I, er åpen mandag, tirsdag og fredag 9.30—3. Torsdag 9.30—7. Lørdag 9.30—1. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHold: Rosenkransen. — St. Franciskus' sociale innsats. — Fred. Det er krigen. — Polens helt. — Kommunisten med presteblood. — Hyldest til St. Josefs-søstre. — † Kardinal Angelo Maria Dolci. — Minneste over professor Polaczek. — Bokanmeldelse. — Det ringer for annen gang.

Rosenkransen.

Skjønt rosenkransen i sin nuværende form ikke er eldre enn fra det 16. århundre var det dog allerede i kristendommens aller første tid brukt å forrette visse bønner, først og fremst Fadervår, i et bestemt antall og markere hver bønn med en liten kule eller sten. Sozomanus forteller om en munk som daglig bad 300 Fadervår og talte dem ved hjelp av en sten han lot falle. Snart derefter hører vi om perler som trekkes på en snor og som Fadervår bes etter — derav rosenkransens betegnelse Pater noster. Ofte anvendte man etter hvad den angelsaksiske grevinne Godire av Losric forteller de perlesnorer som man bar om halsen på denne måte — man kalte dem derfor «bettiolum» eller «belditum» og derav kommer det, at i mange egner av Tyskland kalles ennu den dag idag et halsbånd for «Halsbeten». Man er ikke enig i hvad navnet «rosenkrans» skriver sig fra. For det meste helder man til den anskuelse at den stammer fra den eldgamle skikk å hylde Herrens mor med kranser av roser, som alltid er blitt betraktet som blomstenes dronning, og derved betegne henne som alle helgenenes dronning og himlens rose. Denne skikk har så foranlediget biskop Gregor av Nazianz til i det 4. århundre å flette helgenes dronning en åndelig krans av bønner. I det øiemed forfattet han en rekke vakre andaktsbønner hvor han priste Guds mor, og fra disse lovprisninger stammer betegnelsen rosenkrans. Andre kirkehistorikere mener imidlertid at navnet stammer fra den hellige Rosalie, som forrettet disse andakter. Om den hellige Brigitte, abedisse og beskytterinne for Irland i det 5. århundre fortelles at hun trakk små trekuler av forskjellig størrelse på en snor og forrettet sine bønner ved hjelp av disse. Det samme gjorde St. Gertrud i det 7. århundre. Og for de korsfarere som ikke kunde lese innførte Peter av

Amiens en lignende metode, som lettet fellesbønnen og fellesandaktene.

Å bruke englens hilsen til Maria (Luk. 1, 28) sammen med Elisabeths ord (Luk. 1, 42) som påkallelse og ofte gjenta dette var tidlig almindelig brukt og blev billiget og anbefalt av erkebiskop Odo av Sully (1196—1208) på en synode i Paris. Man knyttet dette til rosenkransen og i det 13. århundre betegnes denne som rosarium og er da blitt en almindelig utbredt andakt. Det er således ikke St. Dominikus som har innstiftet rosenkransbønnen, men han har utbredt kjennskapet til den og gjort folket fortrolig med dens benyttelse. Det var hans personlige forhold til den som gav hans forkynnelsen vekt — et forhold som var grunnfestet på en guddommelig inspirasjon og som derfor hadde overnaturlig tyngde og overbevisningskraft. Det var i 1208 at pave Innocens III sendte Dominikus til det sydlige Frankrike for å bekjempe albigensenes vranglære. De forfalsket evangeliet og vanhelliget sakramentene — grep til våpen og ødela kirker og klostre idet de utgjøt strømme av blod. St. Dominikus skulde bekjempe dem og hans hovedvåpen var hans tillit til Guds mor. Etter tre strenge år, tilbragt i bønn og faste, viste himmeldronningen sig for ham og sa ham at villfarelsene og synden måtte møtes av troens ophøiede enfold og bønnens guddommelige kraft, da det var uvitenhet om og forglemmelsen av de hellige sannheter, som var kilden til alt ondt: «Du vet, min sønn, hvilke midler Gud brukte for å forløse meneskeslekten! Det første var englens hilsen til mig, det annet den nådefulle fødsel og Jesus Kristus hellige liv, så hans bitre lidelse og død og endelig hans ærefulle opstandelse og himmelfart. Derved blev verden forløst og himlen åpnet. Disse mysterier om Jesu Kristi liv og lidelse, om-

sluttet av englens hilsen og Herrens bønn, er min rosenkrans. Forkynn den for de villfarende — det vil bli begynnelsen til deres omvendelse.»

Således talte hun og forsvant og trøstet gikk Dominikus tilbake til Toulouse og betraktet fra da av rosenkransen som sitt hovedvåpen. Dens styrke ligger jo i at det er en betraktende bønn som fører de store kristne mysterier frem for tanken — og Dominikus lot ofte avholde offentlige fellesandakter med den så dens tanker preget sig dypt i sinnene.

En kristen skal jo alltid strebe etter å levendegjøre de evige sannheter slik i sig at de efter hvert omformer hele hans personlighet, og med usvikelig psykologisk innsikt grep Dominikus til rosenkransen, som stadig stiller tro, håp og kjærlighet frem for bevisstheten. Og hans forkynnelse betok derfor også alle sinnene overalt hvor han kom hen — selv Rom undret sig storlig da man hørte om hans virkninger i Toulouse, Montpeiller, Agen, Carcasconne, Béziers o.s.v. I flokk og følge kom befolkningen for å be rosenkrans — snart blev kirkene for små. Efter neppe 50 års forløp var tusener av villfarende bragt tilbake til Kirken og tusener av syndere omvendt. «Så hurtig» — sier Alfons av Liguori — «falt ikke Jerikos murer for Josvas basunstøt som vranglæren forsvant for rosenkransbønnen». Overalt dannet man foreninger til dens ære og et brorskap organiserte sig med særlige vedtekter, som blev stadfestet av pave Urban IV i 1261.

Over hele den kristne verden bredte rosenkransandakten sig med stor fart og både pavene Innocens V, Benedikt XI, Pius V, Gregor XIII, Paul V, Aleksander VII, Klemens XI, Benedikt XIII, Pius VII og Leo XIII var medlemmer av dens brorskap. Det var den siste som tilføyde det lauritanske litani: «Maria, du den hellige rosenkrans' dronning — bed for oss!»

Også blandt de mektigste fyrster treffer vi ivrige rosenkransbedere. Keiser Karl V betraktet den som det sikreste middel til å opnå Guds beskyttelse — ikke engang statsanliggender tillot han å avbryte når han hadde påbegynt sin bønn. Keiser Fredrik III bad paven gjenoprette rosenkransbrødrene i Kölln og innskrev egenhendig sig selv, sin gemalinne Eleonore og sin sønn Maximilian som medlemmer. De franske konger Henrik II, Frans II og Karl IX var alle medlemmer likeledes de tre søstre: Elisabeth, gift med Filip II av Spania, Claudine, gift med Karl III av Lothringen og dronning Margareta av Navarra. Kong Alfons V av Portugal pleide å si: «La oss anrope den hellige Guds mor at rosenkransen må komme vår rike til gagn.» En rekke andre fyrster kan nevnes — bl. a. kong Kasimir II av Polen som skrev til Rom: «Send mig rosenkranspredikanter, ti de er de beste reformatorer mitt folk kan få.»

Hellige biskoper som Frans av Sales og Karl Borromæus, hellige misjonærer som Frans Xaver, hellige ordensstiftere som Ignatius av Loyola, Vincents av Paul, Antonius av Padua o.s.v., berømte vitenskapsmenn og kunstnere har alle vidnet om hvad rosenkransen har betydd — vi kan således

citere Joseph Haynd, som bare kunde komponere når han bad. Da man engang beundret hans mesterverker svarte han: «Når jeg går op og ned i værelset og ber min rosenkrans, så kommer tankene og tonene flyvende, og jeg har neppe tid nok til å skrive dem ned.»

*

Og til sist vil vi citere hvad pater A. Menzinger S. J. oktober 1914 skrev om rosenkransfesten. Hans ord er sørgelig aktuelle den dag idag.

«Krigsuværet raser gjennem landene. Hoit over de tunge, truende skyer, der innhyller jorden, hvelver kirkeårets stille, fredelige himmel sig med de mange hellige fester som stjerner. Krigen fyller oss med angst og redsel, og vi lenges efter stjernenes evige fred. Idag er det rosenkransfestens stjerne, vi skimter mellem de jagene krigsskyer. Den er ikke blodig som Mars, men den er krigsstjerne allikevel.

Det var den 7. oktober 1571. Ved Lepanto lå den kristne flåte i kamp med den tyrkiske; i Rom drog tusener fra kirke til kirke med rosenkransen i hendene for å nedbe Guds hjelp over de kristnes våben. Don Juan d'Austrias seir, som frelste det vestlige Europa fra tyrkernes herredømme, blev herefter hvert år feiret på den første søndag i oktober som «rosenkransfest». I 1716 blev denne fest foreskrevet for hele Kirken — igjen som følge av en seir, som prins Eugen den 5. august hadde vunnet over tyrkerne ved Peterwardein.

Rosenkransfesten passer altså godt til nutidens krigslarm og kampbulder — rosenkransandakten er en krigsandakt. Mere enn noen sinne skal nu rosenkransbønnen stige til himlen, nu da verdensbrannen er utbrudt og ingen vet hvor langt den vil gripe om sig, og om den vil gjøre holdt foran vårt eget fedrelands grenser. Nu kan det kun være om fred vi ber, om at «broderkrigen» må bli endt, om at vårt land må bli skånet for krigens redsler.

Det er ikke tilfeldig, at det kristne folk i krigsnød tyr til rosenkransen. Den gjemmer som rene, klare edelstener de sanneste og dypeste fredstanker i sig.

I rosenkransen sier vi gang på gang «Fadervår» og tenker på den kjærlighet, hvormed Gud elsker oss som sine barn. O unaturlige krig, der skiller Guds barn ad i hat og fiendskap, så den guddommelige kjærlighets bånd, som utgår fra Guds faderhjerter, ikke fortsettes her på jorden, ikke får lov til å omslynge alle mennesker til én familie! Vi føier «hill dig, Maria» til for å ære vår himmelske moder. Ak, alle de mennesker, som nu kjemper mot hinanden, har en felles mild og kjærlig moder i himlen! Hvor synes krigen oss ikke motbydelig, ukristelig! Hvor brenner ikke fredslengslen i våre hjerter, hvergang vi nevner vår himmelske moders navn i rosenkransen!

Vi ber den gledefulle rosenkrans om Jesu barnedom, om Betlehem. Vi hører englene synge: Ære være Gud i det høie og fred for menneskene på jorden, og vi ber «send som dugg og regn fra himlen» den julefred ned, som synes å være forsvunnet fra vår jord. — Vi ber den smertefulle rosenkrans.

Fra den martrede, sårede Jesus på korset går tanken videre til hans hellige mystiske legeme, som vi ser sønderflenget og blødende av tusen sår. Det er jo Kirkens barn som kjemper mot hinannen. Jesus har engang sagt, vi skulde elske hverandre, således som han har elsket oss. Den smertefulle rosenkrans forteller oss om Jesu kjærlighet inntil døden for alle de mennesker der nu hater hinannen inntil døden. Hvad om kristendommens fiender reiste sig og hånlige gjentok romernes ord om de første kristne: Se, hvor de elsker hverandre! — Vi ber den herlighetsfulle rosenkrans og ferdes med den opstandne i himlen, hvor alt er fred og salighet, hvor alt ufullkomment forgår og kun kjærligheten består, hvor vi alle skal hvile i Guds evige, utsigelige omfavelse. Og så skal de samme, der engang skal være forenet i himlen, her på jorden bruke all sin kløkt og kraft til å tilintetgjøre hinannen i vanvittig fiendskap! O krig, hvor er du unaturlig, hvor står du i strid med kristendommens dypeste og helligsete tanker!

Vi vil ikke gruble over hvordan Gud kan tillate det — krigen er vel syndens frykteligste barn. Vi vil heller ikke fortære oss i bitterhet og harme. Vi vil handle, vi vil bruke det lille, usynlige våben som rosenkransbønnen er, et våben som er mektigere og rekker lengere enn moderne kanoner, et våben ikke til ødeleggelse, men til fred og frelse.»

St. Franciskus' sociale innsats.

I det følgende skal vi ikke gå inn på il poverellos store betydning for menneskehetens bevissthet om og erkjennelse av sitt ansvar overfor de nødlidende ut fra hans karitative innsats, men mer beskjeftige oss med forutsetningene for hans fremtreden og grunnlaget for de virkninger han har hatt ned gjennom tidene på all sosialpolitikk, selv den som har fornektet ham og søkt å ta avstand fra hans personlighet og idealer. Man forstår ikke hans overveldende betydning uten å forstå den tid som fostret ham og som i virkeligheten representerer et vendepunkt i Europas sociale og samfunnsøkonomiske utvikling.

Naturalhusholdningen hadde vært den enerådende i alle land inntil den i slutten av det 12. og begynnelsen av det 13. århundre blev avløst av penge- og kredittsystemet, idet handelen tok et mektig opsving og tok luven fra landbruk og håndverk. Husfliden kom helt til kort overfor industriens fremgang — men med alt dette dukket også nye sociale problemer frem og krevet å finne en løsning.

I Italia fikk denne endring i levevilkårene sitt første gjennombrudd, og det var korstogene som gav støtet til det. De store økonomiske krav som de stilte til den italienske skipsfart og til de italienske byers industri, handel og finansvesen skapte etterhvert en stor og betydningsfull kjøpmannsstand, som ved sin handel på Levanten og den derav flytende rikdom blev en sterk støtte for de ofte nødstedte statsfinanser. En stab av dyktige bankiers sluttet

St. Franciskus.

sig til disse kjøpmenn og fikk etter hvert internasjonal kundekrets og mektige industrier opstod på grunnlag av de orientalske, hvis metoder man innførte fra Levanten. De store formuer samlet sig imidlertid på enkelte hender i handelsbyene og snart har vi det kapitalistiske samfund i full utvikling med økonomisk liberalisme og individualisme i sitt følge, personifisert i enkelte sterke, utrettelige og umettelige pengefyrster — mennesker, som jages av en uutslukkelig tørst etter stadig mer og stadig større fortjeneste. Det italienske forretningsliv hadde fått et helt moderne preg.

Men det varte ikke lenge før skyggesidene ved dette mektige økonomiske opsving viste sig. Det kunde ikke undgå å virke demoraliserende at de forskjellige interessenter: leverandører, redere, finansmenn o.s.v. alle hadde søkt å dra mest mulig økonomisk fordel av korsfarernes idealisme — og til dette kom så den orientalske luksustrang, pengebegjær og hensynsløshet, som nu også holdt sitt inntog. Den italienske befolknings mentalitet blev mer og mer påvirket og endret etter hvert fullstendig leve-måte og livsanskuelse. Man nøide sig ikke mer med det daglige brød slik som landbruk eller håndverk kunde innbringe det — man vilde ha fortere og større fortjeneste som bare handlen kunde innbringe. Stadig større og dypere blev kløften mellom rik og fattig og altfor fort skjøt en stand av opkomlinger frem som hadde tjent sine penger på korstogskrigenes høikonjunkturer.

Og dermed er vi inne i den tid hvor Mammon er den første og største gud. Alt det vi oplever nu ser vi i sin første spire i det 12. og 13. århundre. Havesyke og pengebegjær råder grunnen — hensynsløs utnyttelsen av den svakere part og især av forbrukerne. Dårlig lønn for håndverk og husflid, helseskadelige boliger og misbruk av kvinners og barns arbeids-

kraft kommer for første gang til syne i samfundslivet for senere aldri å forsvinne fra det.

Mange var de som så denne utvikling men fortvilte mente at det var intet å gjøre med den, mens samtidig andre som selv var på solsiden, hilste den med glede. De fleste fordømte den dog, men ante ikke hvorledes man skulde få innført en bedring av forholdene. På bakgrunn av dette må Frans av Assisis innsats sees.

*

Han fødtes som et medlem av en rik kjøbmansslekt og hans mor tilhørte den franske høiadel. Hun var et strålende gemytt og gav sin sønn en god arv i hans naturell — faren derimot var en hard natur som ikke vek tilbake fra noe middel når han vilde nå et mål. Frans var den avholdte leder av Assisis ungdom og fremtiden lå glatt utstukket for ham da det avgjørende vendepunkt inntraff og han undergikk den store forvandling til et dypt religiøst menneske — en forvandling som er og blir gåtefull for hver vantro og som disse blir stående spørrende overfor idet de søker etter en forklaring. Bare det ene står fast at Frans forlot alt det som verden kan skjenke en av sine mest begunstigede for å «formæle sig med fattigdommen», den av alle så foraktede og fryktede fattigdom, og bli den fattigste av alle, de spedalskes bror. Han priste fattigdommen så enkelt og samtidig så dypsindig som aldri den er blitt prist før. Han blev et uttrykk for det beste i middelalderens menneskers reaksjon mot den om sig gripende pengevelde, mot den nye rastløse jakt etter gods og gull som det eneste attråverdige i tilværelsen. Derfor lykkedes det ham så forholdsvis fort å få folket i tale men også mange av de som var med på den ville jakt etter fortjeneste og atter mer fortjeneste stanset op og kom til besinnelse. Og han talte ut fra det innerste i sin sjel, ti selv hadde han alltid foraktet og avskydd penger og pengers makt.

Det var jo imidlertid ikke et nytt ideal han holdt op for menneskene — det var tvert om et av de aller eldste. Ifølge apostlenes beretning har de første kristne jo levet i et eiendomsfelleskap, hvilket var gjennomførlig så lenge menighetene var små og vesentlig bestod av småkårsfolk. Men da Kirken utbredte sig til det romerske rike og blev statsreligion var det umulig å oprettholde Urkirkens patriarkalske forhold, ikke minst fordi Kirken også måtte røkte hvervet som kulturspredende faktor. Kun innenfor klostrenes murer fortsattes eiendomsfelleskapet, men samtidig blev dog bevart like til inn i den første del av middelalderen en sterk uvilje mot forretningsånd og all streben etter å samle sig en stor formue. Alle kirkefedre betrakter således handel som særlig farlig for sjelene og priser landbruk og håndverk som sunde erhverv.

Men dette ideal blev efter hvert vanskelig å håndheve, navnlig da klostrene selv blev store godseiere og ned gjennom tidene hører vi stadig, hvorledes det hever sig røster mot Kirkens uverdige tjenere blandt prester og munkeordner, hvis levevis passer dårlig til deres hellige kall. Disse røster kommer fra legfolket — St. Franciskus selv forblev jo hele sitt

liv legmann — og de krever at Kirken ikke må eie jordiske gods og at geistligheten skal vende tilbake til den apostoliske fattigdom. I Lombardiet går Arnold av Brescia inn for disse tanker og den kalabriske abbed Joakim av Floris slutter sig i det 12. århundre helt til ham, som man kan betrakte som den første socialistiske agitator. Hans mål var å få i stand en legmannsbevegelse til reformasjon av Kirkens ytre forhold. I de franske valdensere har vi en retning som kjempet for det samme, men som alle senere «reformatorer» gikk de amok og skjelnet ikke mellom Kirken selv og dens menneskelige redskapers ufullkommenhet.

Kan hende har Franciskus kjent til både Arnold av Brescias og Joakim av Floris' liv og virke, men han grep arbeidet helt anderledes an. Hans holdning til Kirken var en helt annen. Han gikk ikke inn for en religiøs subjektivisme men holdt alltid urokkelig fast ved Kirkens autoritet. Det var for alle og ikke for Kirkens menn alene at han forkynnte fattigdommens evangelium, og hans forkynnelse var i slik kjærlighet at han fikk pavens tillatelse til å preke ordet med det mål å bevare og høine sedeligheten overalt han nådde frem. Frans skuffet aldri denne tillit. Hans kjærlighetsevne bevarte ham fra fanatismens farer og derved har han og hans sønner bevart sine virkninger ned gjennom tidene. Det er kjærligheten som skiller ham fra alle de som senere har hevdet likhetsbegrepet ved å ville *ta* fra andre — hans instilling er at likhet skal begynne ved å fremelske den mentalitet som ønsker å *gi*. Strengt logisk bygger han sitt eget liv op på sine egne handlinger ut fra ofrets idé og står i vår bevissthet som den helstøpte kristne personlighet. St. Franciskus og hans sønner har skjenket Kirken en kjernetropp, fri for egoistisk selvforherligelse og derfor med åndelig myndighet til å kunne tre op mot de sociale farer som er forbundet med penger og pengers makt og peke med vekt på de forpliktelser som det å *eie* medfører. Men fordi de alltid har gått i spissen selv med kjærlighet og ofre har de også høstet kjærlighetens ofre igjen — den dag idag våker St. Franciskus over sine sønner og deres arbeidsfelt, hvor i verden det så enn er.

Fred.

Lær å elske andre mer,

og dig selv litt mindre.

Lær å hjelpe hvor du ser

der er nød å lindre.

Gjem på hvert et vennlig ord.

Slipp hvert bittert minne.

Kun i kjærlighetens spor

er det fred å finne.

(Gl. vers.)

Det er krigen.

I det pavelige organ «Osservatore Romano» skrives følgende redaksjonelt:

«Det meldes om fryktelige voldshandlinger: lemlestelse av soldater, nedsabling av civilbefolkning hvor det synes som man med forkjærlighet utvelger de mest vergeløse som mål, ødeleggelse av vigslende steder enn dog mens det avholdes gudstjenester der. Det giftige tre bærer hver dag frukter. Krigen — denne forferdelige svøpe med sitt egetrettsbegrep, sin egen disiplin og sin egen begrensning har fullt av modne kjerner nu som spredes rundt på orkanens vinger og faller ned som spire til nye voldshandlinger.

Den onde sed er modnet. Etter lange forspill fytt av hat, beskyldninger og mistenkeliggjørelse, og etter at man har sluppet lidenskaper løs som farer over sjelene og samvittighetene lik en sperreild fra artillerikanoner, lik giftgass og en flammekasters gløende ånde, er det nu kommet til krig. Og over den ufruktbargjorde oprevne jordbunn, hvor hjerter og forstand, menneskekjærlighet og menneskefornuft synes inntørket, farer hatet nu som enerådende makt.

Den moderne krig har sitt verktoil vel forberedt. Det er bare maskiner. Mennesket selv er kun en del av disse maskiner, et ledd i en kjede. Istedet for heltenes mot er det nu trådt teknikkens ubarmhjertige fullkommenhet, istedet for de tapre ryttere ruller panservognene frem, føler sig halvblinde frem idet de knuser alt for fote og så farer videre frem. Istedet for sterke kjempendes ridderlige edelmodighet brøler mitraljøsene inntil det er dødsens stille bak de elektriske piggrådsgjerder.

Det er krigen — den som er prist som en lutring og høinelse, som livets «Sinfonia Eroica». Det er krigen, som kristendommen brennemerker som en svøpe likesom hungersnød og pest. Og den er det i sin motsetning til all kristne tankegang og kjærlighet — den kan aldri opfattes som annet enn en tuktsens svøpe. En svøpe for menneskeheten som driver denne tilbake innenfor egen begrensning.

Den protest man som menneske og kristen vil nedlegge overfor denne hekatombe dør på leppene. Skriket over avgrunnen forferdes ved sin egen tomhet og meningsløshet — — —

Men representantene for de stater som ikke er innviklet i kampen har et våpen imot et onde, som skammer sig slik over sig selv at det påberoper sig som rettferdiggjørelse loven fra menneskehetens barndom: hevners og gjengjeldelsens lov. De nøitrale staters våpen er å være dommere overfor offentligheten. For hver beskyldning som fremsettes skal de kreve bevis og de skal nøie sikte alle beviser og alle vidneutsagn og som en statsadvokat tale sannhetens sak for menneskehetens domstol. Disse upartiske instanser må bevare de siste rester av menneskelighet og idealisme overfor kamptummelens materialisering av alle verdier. Og når skylden finnes må de demme op for den menneskelige vredes vanvittige stormløp i Guds og all sann menneskelighets navn.»

Polens helt.

Marsjall Eduard Smigly-Rydz.

Den nuværende øverste for de polske stridskrefter marsjall Eduard Smigly-Rydz var for tredve år siden en ung maler til hvem man knyttet store forventninger — elev ved kunstakademiet i Krakau. Før verdenskrigen var jo det gamle kongerike Polen opdelt under stormaktene Tyskland, Russland og Østerrike og en mulig gjenopståelse av et uavhengig Polen synets bare å være en fjern, skjønn drøm. Pilsudski opprettet et hemmelig forbund og under masken av å være uskyldige skytterforbund sluttet tallrike modige og frihetselskende polakker sig sammen — i hver eneste by og i den minste bygd var det slike forbund i virksomhet og president for dem alle var Josef Pilsudski.

«Polen har bruk for Dem!» slik appellerte Pilsudski til den unge maler og han sluttet sig til frihetsbevegelsen. To år senere brøt verdenskrigen ut og Polens rolle blev ytterst tragisk. Millioner av polske soldater måtte gjøre tjeneste i centralmaktens hærer og kjempe mot millioner av andre polske soldater under russiske faner. I denne blodige kamp kommanderte 1916 Smigly-Rydz en polsk legion under tysk-østerriksk overledelse og hans rolle var alt annet en misundelsesverdige. Han skulde nemlig ikke alene kjempe mot russerne men også forsvare sine tropper mot centralmaktens ledelse, som stadig ønsket å sette den polske legion på de farligste poster idet den nærmest betraktet polakkene som «kanonføde».

Endelig kom den dag da den polske frihetsbevegelses leder måtte legge kortene på bordet: han skulde ikke alene for sitt eget vedkommende men i alle polakkers navn avlegge troskapseden til den tyske keiser. 20. juli 1917 blev en sorgens dag for alle polakker, ti Pilsudski nektet å avlegge eden, blev fengslet og bragt til Magdeburg for der å avvente sin endelige dom når krigen var slutt.

31 år gammel blir Smigly-Rydz atter civil og hvad skal han ta fatt på nu? Igjen gripe penslen og paletten — nei, han følte at han med liv og sjel tilhørte et uavhengig Polens sak. Han forutser at centralmaktens sammenbrudd er nær forestående og i november 1918 oprinner stunden.

Den unge polske hær har imidlertid ingen utdannede ledere — hittil har soldatene jo stått under kommando av østerrikere, tyske eller russiske officerer. På Pilsudski, presidenten for den unge republikk, hvilte et stort ansvar og han beseiret de første vanskeligheter ved atter å appellere til Smigly-Rydz, som overtok den militære overkommando og besatte de viktigste officersstillinger med prøvede menn fra den polske legion. Denne unge hær kjempet mot russerne og seiret — og ved fredslutningen med den røde regjering i Kreml blev Polens østgrense sikret. Smigly-Rydz's popularitet sikret Pilsudskis inntog i Warszawa og Smigly-Rydz blev generalinspektør for den polske hær og etter Pilsudskis død dens øverstbefalende.

En merkelig løpebane: 26 år gammel borger i et oppstykket og avmektig land — 26 år igjennem en av Polens mektigste menn — og idag i kamp, og hvilken kamp! mot to av Europas sterkeste hærer!

Kommunisten med presteblood.

(Fritt etter Pierre l'Ermite)

Det er sandelig en solid rase, folket i Normandi! Hva det nu kan komme av. Det sunde klima, eller kanskje den like sunde eplevinen.

Den gemytlige, trillrunde presten, som dagen lang traver gjennom sine tre kirkesogn, hjelpsom og vittig, struttende av liv, er en levende reklame for egnen. Og så avholdt som han er! Nesten alle liker ham.

Vel å merke: nesten alle. For i den største av hans tre menigheter bor det en kommunist, en vanskelig potat. Han er mager som et ondt år. Kan hende det også er av den grunn han ser enda mere rødt enn han pleier gjøre til daglig, hver gang han møter den velnærte velærverdighet! Jalousi kanskje? Og enda så trives sognepresten på bare brød og melk, mens han selv spiser som en hest.

Vel, en vakker dag blir kommunisten alvorlig syk. Den tilkalte læge konstaterer en brist i innvoldene. I huj og hast blir han innlagt på sykehus, og kommer i pleie hos de katolske søstre.

Oversøsteren, erfaren i faget, ser straks med et halvt øie at det er livet om å gjøre. Men da hun ikke aner at mannen er kommunist, (eller kanskje hun gjør det allikevel?), sier hun åpenhertig: «Det er nok ikke bra med Dem. Selvfølgelig skal lægen gjøre hvad han kan. Men De vet: Gud er nu allikevel den beste læge. Vil De at jeg skal sende bud efter presten?»

Det tar til å sitre uhellsvangert i kommunistens krigerske barter. Og så brølte han, slik at de 25 andre pasienter på salen hopper i sine senger av forferdelse: «Jaså nå? Ikke før er jeg havnet i denne skitne rønne, så pusser de alt presten på én! Men det skal vi bli to om!»

Og mens han truer med knyttneven, bjeffer han: «Og hvis jeg dør, så vil jeg brennes! Forstått?»

*

På sin aftenrunde stanser lægen ved kommunistens seng. «Det ser ikke bra ut», sier han. «Her er det kun én ting som ennå kan forsøkes: blodoverføring. Bare jeg visste hvem som er villig til å gi sitt blod ...»

I dype tanker fortsetter han sin runde. Den syke ser spørrende på pleiersken.

«Hvad nu?»

«Ja, han vet ikke hvor han kan finne noen som ...»

«Altså ... er det håpløst.»

«Nei. Det vil si, jeg kunde nok skaffe én ...»

«Hvem da?» I den sykes øine lyser et siste håp.

«Jeg skulde anta ... sognepresten.»

«Presten nå igjen? ... Man kan ikke snu sig for bare prester! Jeg vil ikke ha noe å gjøre med det pakket!»

Dette fromme ønske bringer søster til taushet. Dog smiler hun mens hun fortsetter sitt arbeid. Og da hun en stund senere kommer forbi kommunistens seng, kaller han på henne.

«Søster!»

«Ja, hvad er det?»

«Si mig, tror De at han vil komme hit?»

«Ja — men, hvad kan det nytte? De vil jo ikke ha ham.»

«Ikke ha ham? ... Hent mannen øieblikkelig!»

*

Sognepresten kommer — den blomstrende, velnærte (brød og melk er sund kost!). Kommunisten ser litt forlegen på ham. Så rekker han ut hånden. Det faller ham svært vanskelig. Men han gjør det da.

«Nå, er De kommet bare for min skyld?»

«Ja, hvorfor ikke, kjære venn?»

«Kjære venn ...»

Og i syv lægers påsyn, mens 25 pasienter kravler rett i sengene sine, for endelig ikke å miste noe av det som foregår, brettet presten skjorte-ermen op og legger sin bare arm på bordet ved siden av kommunistens, som er tatovert med hammer og sigd.

På salen blir det stille som i en kirke.

*

Da blodoverføringen er skjedd, reiser presten sig. Hans rødmussede kinner er kanskje en tanke blekere enn ellers. Så hvisker han: «Jeg har hele tiden tenkt at vi to var skapt for hverandre.»

Kommunisten tygger litt på denne nokså tvetydige uttalelse. Han ser litt mistroisk på skikkelsen i den svarte talaren.

«Hvad kommer vel kameratene mine til å si om dette her?»

Presten slår ut med hånden. I øinene hans glimter det litt skøieraktig. Men det ser ikke kommunisten.

«Tja, De kan iallfall ikke benekte at De har presteblood i årene.»

Kommunisten stusser.

«Presteblood? Vel, la gå. Takk for det!»

Og så bryter plutselig hatet sammen under kjærlighetens trykk.

Med en røst så høi som hans nye krefter tillater, roper han, — og hele salen holder pusten: «Du ... du har reddet mitt liv!»

*

Siden da er to menn blitt brødre.

Hyldest til St. Josefs søstre.

I det danske «Katolsk Ugeblad» for 17. september leses følgende vakre lille opsett:

«En deilig sommerdag ifjor kom jeg kjørende gjennom Dyrehaven. En vidunderlig stillhet fylte sinnet, intet menneske var å se. Plutselig opdaget jeg en flokk St. Josefs-søstre komme vandrende fra Ulvedalene. De var på skogtur. De hadde tomme seltersflasker i hånden og stanset op ved en kilde og fylte flaskene med vann og forfrisket sig. Hadde jeg bare hatt et fotografiapparat til å forevige den sjeldne idyll — ja, dette fredfulle billede vil lenge være et dyrebart minne for mig.

St. Josefs-søstre har i sjelden grad vokset sig naturlig inn i det danske samfundsbillede. Man føler det like så hyggelig å møte en St. Josefs-søster, eller rettere to, som to betjenter der går sin runde. Både søstre og betjentene går to og to — det er det sikreste.

Hvilket mektig element er ikke St. Josefs-søstre

i dansk katolisisme. De leder over et dusin skoler, henimot et halv snes hospitaler, flere barnehjem, har seminar og rekreasjonshjem. Tenk om de trakk sig tilbake. Virkningen vilde være som en bombefulltreffer i en beboelseseiendom. Men Gud skje lov at vi har dem ennå. At de tross kriser, skole-socialisering og tidens irreligiøsitet har kunnet holde alt det i gang er beundringsverdig. Men hvad har det ikke kostet av møie og anstrengelser, av sorger og savn, tårer og motgang? La oss takke dem og opmuntre til nytt initiativ.

I skolen på Østerbro førtes i år en meget stor femte underklasse op til mellemskoleprøven med et så fint resultat (over det kjøbenhavnske gjennemsnitt), at det innbragte skolen autoritetenes anerkjennelse og lykkønskning.

I Tyskland kjempet katolikkene en håpløs kamp for å bevare sine skoler. Her hjemme har vi frihet til å drive våre skoler, selv om der nok øves et visst økonomisk trykk. *Hvilken dårskap, om danske katolikker ikke i tilstrekkelig grad vurderte det gode å kunne sende sine barn i katolske skoler.*

A. B. S.»

Så vidt innsenderen i det danske ukeblad.

Mon ikke denne «hyldest» også kan gi oss norske katolikker noe å tenke på? Vi er så lett tilbøielige til å ta våre ordenssøstres strev og savn som en selvfølge. Og går ikke alt akkurat slik som vi vil ha det, da glemmer vi den store taknemlighetsgjeld vi står i til disse uegennyttige, opofrende sjeler som går til sin store livsgjerning under det mektige apostelords motto: «*Kristi kjærlighet tvinger oss*».

Vi er så lykkelige å ha i vårt land en rekke kvinnelige ordenssamfund som alle øver et hellig næstekjærlighetens apostolat — hvert med sine oppgaver å løse og med sine nådegaver. Vi takker Gud for dem og ber ham velsigne deres virke.

St. Josefs-søstre inntar imidlertid på en viss måte en særstilling blandt disse kongregasjoner. Ikke bare fordi deres antall er størst, men også fordi de var de første ordenssøstre her i landet siden reformasjonen og åpnet veien for de andre ved å ta de første tunge løft. Den var den 4. august 1865 de første fire St. Josefs-søstre gikk i land på Revierbryggen i det daværende Kristiania. Det er gripende å lese i St. Josefs-søstrenes annaler om de første år i fattigdom og savn av enhver art som møtte disse høimodige søstre i et fremmed land. Også avdøde biskop Olav Offerdahl har vakre ord om de første søstres ankomst i sit minneskrift om pater J. D. P. Stub, som har fortjenesten av at vi fikk St. Josefs-søstre.

Ser vi nu på de mange hospitaler, hvor søstre gjør sin stille, bramfri gjerning, og de mange skoler de leder — fremfor alt den prektige Sankta Sunniva-skolen i Oslo, da forstår vi hvordan Gud har velsignet søstrenes gjerning. Men hvad har ikke alle disse bygg kostet av ofre og strev. Ja, vi har meget å takke våre St. Josefs-søstre for. La oss gi dem den anerkjennelse og opmuntring de fortjener. Gud signe dem.

K. Kjelstrup.

Kardinal Angelo Maria Dolci.

I en alder av 72 år er kardinal Angelo Dolci, biskop av Palestrina, avgått ved døden. Han blev født 12. juli 1867 i Civitilla di Agliano og tilhørte den kjente greveslekt Montemarte fra Ovieto, som har skjenket Kirken noen av dens største personligheter i middelalderen. Etter å ha fullendt sine klassiske studier trådte han inn i det pavelige akademi di Nobili Ecclesiastici og blev presteviglet 23 år gammel. Ti år senere mottok han i akademiets kapell av kardinal Satollis hånd den hellige bispevigsel idet han av pave Leo XIII var kalt til biskop av Gubbio. Få år senere blev han titularerkebiskop av Nanziano og i konsistoriet 9. des. 1906 fikk han overdradd det betydningsfulle hverv å være pavelig delegat i Bolivia, Peru og Ecuador, hvor meget viktige oppgaver skulde løses — og blev løst.

I 1911 blev han erkebiskop av Amalfi og under verdenskrigen kalte nye store oppgaver på hans diplomatiske evner. Pave Benedikt XV sendte ham til Konstantinopel hvor han gjorde Kirken mange og store tjenester. Så stor sympati lykkedes det ham å vinne for paven og hans virke at det ved slutten av verdenskrigen blev reist et monument for Benedikt XV på plassen foran den tyrkiske hovedstads katolske katedral. Sultanens eldste sønn var til stede under avsløringen. — Mgr. Dolci stod overhodet meget høit hos de tyrkiske makthavere — ikke minst hos Enver Pasha. Siden blev han apostolisk nuntius i Romania og avsluttet konkordatet mellom denne stat og den Hl. Stol.

I konsistoriet 13. mars 1933 blev mgr. Dolci kardinalbiskop og senere medlem av forskjellige kirkelige kongregasjoner, som alle hadde stor nytte av hans store erfarne klokskap. Kardinal Dolci var Franciskanernes patronatherre. R. I. P.

Minnesten over professor Polaczek

Fredag 22. september blev en prektig minnesten over professor Polaczek avslørt på Vår Frelses gravlund. Stenen er utført av billedhugger Nic. Schjøll og er et ualmindelig vakkert og harmonisk verk.

Blandt de fremmøtte så man direktør for Oslo Handelsgymnasium, Kåre Foss, forhenværende direktør Holtsmark, overlærer Aksel Arstal, direktør Endrerud, skibsreder Gustav Henriksen, skibsreder Paust, torvirektor Gann, generalkonsul Eitrem, rådmann Poulsen m. fl. Handelsgymnasiet var dessuten representert ved et par elever fra hver klasse, og hele klassen i høiere avdeling. Professor Polaczek var med på å stifte denne klasse i 1911.

Det er en komité av gamle elever som har stått i spissen for innsamlingen til minnestenen, med skibsreder Paust og generalkonsul Einar Eitrem som de ledende krefter.

Skibsreder Paust holdt avdukningstalen. Han mintes professor Polaczeks liv og virke siden han kom til landet,

og gav en fremstilling av hans innsats ved Oslo Handelsgymnasium, både som lærer og senere direktør. Idet han overleverte stenen til Oslo Handelsgymnasium, foretok han avdukningen. Samtidig nedla han en krans fra gamle elever.

Torvdirektør Gann takket på skolens vegne. Professor Polaczeks verk er skolens verk, uttalte han, og hans ære er skolens ære. Elevene har i denne stenen fått et minne fra skoletiden. Fra skolen nedla han en krans med takk for det professoren hadde utrettet.

På vegne av Den merkantile Klubb, la direktør Endrerud en krans ved stenen.

Skibsreder Paust takket for fremmøtet, og den enkle, vakre høitidelighet var over.

Bokanmeldelse.

Aarsberetning for Foreningen til Norske Fortids Mindesmærkers Bevaring.

Noe forsinket av forskjellige omstendigheter kommer denne årsberetning oss i hende — men i dette tilfelle gjelder mer enn ellers det gamle ord: «bedre sent enn aldri». For er man først vant med å lese disse årsberetninger er det et savn å undvære dem. Ikke så meget for deres delikate typografiske utstyr og vakre billedstoff skjont det også veier tungt på beretningens kredittside — men i første rekke fordi den gir oss et rikere og dypere kjennskap til vårt folks fortid hvilket rett besett vil si til våre egne forutsetninger. Og dertil kommer at Norges fortidsminner for de rikeste og bestes vedkommende uløselig er knyttet sammen med katolsk tro og katolsk kultur og i og med at minnene undersøkes og bevares, vernes det også om Kirkens store fortid og dens store innsats i Norge.

I det siste hefte kommer dette tydeligst frem i artikkelen «Pilegrimsferd og Pilegrimsmerke» av Roar Hauglid — som alle de andre artikler rikt illustrert. Pilegrimsmerker er etter artikkelen «insignier, som pilegrimene fikk kjøpt ved de mest kjente valfartssteder, og som de sydde fast på sin drakt eller brodpose, for derigjennem å bli ukrenkelige, og for at de ved hjemkomsten kunde ha et bevis for at de virkelig hadde besøkt vedkommende sted.» At artikkelen er ladet med noen av de sedvanlige fordømmer, hvis basis er sammenblandingen av det guddommelige og det menneskelige element i den katolske Kirke, er en så almindelig forekommende foreteelse at det ikke er noen større grunn til å hefte sig ved det uten for igjen å konstatere at historieundervisningen i våre skoler trenger en grundig revisjon så overfladisk som den synes å være efter alle de prøver, man får av den på steder hvor den kan kontrolleres. Artikkelen tyngdepunkt ligger imidlertid ikke i forfatterens meninger men i hans interessante gjennomgang av de funne merker og de helgenbilleder som finnes på dem. En del av merkene stammer selvfølgelig fra Selja.

Hovedartiklen i boken er skrevet av riksantikvaren selv, og dr. Harry Fett behandler i den Tyskebyrgens skjebne — et verdig emne for den som elsker våre fortidsminner så høit som dr. Fett. På sin livsnære måte belyser riksantikvaren problemet om Tyskebyrgens bevaring ut fra økonomiske og sociale synspunkter i forhold til kulturelle, historiske og kunstneriske verdier, og han formår den slående riktige setning: «Ikke bare trenger vi parker, badestrender, sportsplasser

og arbeidsplasser, men også minner fra en bys barndom, hvileplasser som bærere av fellesskapets idé.» Og vi kan ikke nekte oss gleden av et citat til: «Å bevare fortroligheten med minnene, holde tradisjonen ved makt, gir en støttende og varmende hjemfølelse. Menneskene blir mere trygge og faste. En del av menneskehetens seigeste arbeide var ugjort om denne følelse ikke fantes. Troskapsinstinktet og evnen til å vekke dette er noget av det viktigste til å binde menneskene sammen.» Selvfølgelig konkluderer artikkelen i at Tyskebyrgen bør saneres og bevares — og i tilslutning følger en meget interessant enquête blandt kjente tyske museumsfolk om spørsmålet — naturligvis er de alle enig med dr. Fett.

Av de øvrige artikler — og det er ikke en som ikke har almen interesse — vil vi særlig fremheve Domenico Erdmanns artikkel om «Kalkmaleriene i Bergens Mariakirke» — og med rapport over foreningens virke, regnskap m. m. slutter den innholdsrike årsberetning, som efter hvert har sikret sig en bred plass i kulturinteresserte nordmenns bevissthet.

E. D.-V.

Det ringer for annen gang.

(Jvf. nr. 35 av „St. Olav“.)

Dere har vel ikke glemt oss? Glemte den basaren som snart skal gå av stabelen? Krigen kaster sin dystre skygge også over vårt land. Det kan bli en tung tid vi går imøte, og ingen vet hvad morgendagen kan bringe. Det er derfor nok dem, som mener at vi må vente med basaren og se tiden an. Vi mener nei, absolutt nei. Livet må gå sin gang og vi bør heller arbeide mer intens enn ellers og stole på Ham som holder menneskenes lodd i sin hånd. Hvad vilde vi si, om våre sjøfolk la op nu og ventet til krigen var over? Derfor har vi heller ikke tenkt å «gå i oplag», men heise vårt flagg og stikke tilhavs når dagen kommer. Vi har nylig hatt komité-møte og der blev det enstemmig besluttet å fortsette med forberedelsene, som er i god gjenge og lover godt. Vi har tenkt å åpne basaren SØNDAG 29. OKTOBER og håper at ALLE i menigheten vil støtte oss. Vi må løfte i flokk skal det monne noe. Skulde stillingen bli så prekær, at det blir andre ting som får krav på støtte, så kan vi ta dette spørsmål op i komiteen. Hele menigheten er jo representert ved sine foreninger og vi vil alle gjerne høre Hs. Høiærv. biskopens råd og mening når vårt skip er kommet søkklastet hjem igjen. VI RINGER ALTSÅ NU FOR ANNEN GANG til tegn på at bagagen må bringes ombord. Vi venter nå på gaver til basaren. Vi vet at flere har tenkt å sende oss noe. Quod vi facere, fac cito! Det du vil gjøre, det gjør snart. Så er det gjort, og vi har bedre høve å ordne det hele.

Kjære Venner, «la oss benytte den beleilige tid efterdi dagene er onde». Vi kan komme til å oppleve tunge tider. Det gjelder da «å samle i laden» for å kunne møte dem. LA OSS LØFTE I FLOKK.

Gaver kan sendes (eventuelt hentes) til St. Josef-institutt, St. Olavs ekspedisjon og prestegården.

På alles vegne

Sognepresten til «St. Olav».

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo.